

30. Kaupunginmuseo

Museolautakunnan kokoonpano ja kokoukset. Lautakuntaan kuuluivat v. 1958 puheenjohtajana filtri Eino Suolahti sekä jäseninä tekstiilitait. Rauha Aarnio, toiminnanjoht. Martta Salmela-Järvinen, taiteilija Tapio Tapiovaara ja prof. Nils Wickberg. Kaupunginhallituksen edustajana lautakunnassa oli rva Hellä Meltti. Varapuheenjohtajakseen valitsi lautakunta prof. Wickbergin (28. 1. 4 §). Lautakunnan sihteerinä toimi museonhoitaja Helmi Helminen.

Lautakunta kokoontui kertomusvuoden aikana 9 kertaa. Pöytäkirjojen pykäläluku oli 110. Kirjeitä saapui 217 ja lähetettiin 215.

Esitykset. Museolautakunta teki kaupunginhallitukselle esityksiä asioista, jotka koskivat: kaupunginmuseon mainostamista (28. 1. 9 §); Mariankatu 9:n puisen empirerakennuksen säilyttämistoimenpiteitä (17. 2. 24 §); kirjallisuuden vaihtoa kaupunginmuseon ja Nordiska Museet'in kesken (27. 10. 79 §); Leppävaara—Tapiolan ja Tarvo—Gumbölen autotien risteyksessä olevan konekivääripesäkkeen säilyttämistä paikoillaan (15. 12. 102 §) sekä museon kuva-arkistosta tilattavien ja kaupallisiin tarkoituksiin käytettävien valokuvien julkaisuoikeudesta perittäviä maksuja (15. 12. 103 §).

Lausunnot. Kaupunginhallitukselle annettiin lausunnot, jotka koskivat kaupungin kiinteän omaisuuden tarkastajien esitystä rakennushistoriallista arvoa omaavien rakennusten inventoinnista ja suunnitelmallisesta säilyttämisestä sekä tällaisten rakennusten entisöimisestä ja jatkuvasta hoidosta (27. 10. 87 §) sekä vuosilomasijaisten vähentämismahdollisuuksia tutkivan komitean ehdotusta (27. 10. 75 §).

Palkkalautakunnalle annettiin selostus kaupunginmuseon työsopimussuhteessa kuu-kausipalkalla työskentelevän henkilökunnan työajasta, ylityökorvauserusteista ja vuosilomista (27. 8. 63 §).

Suomen Museoliitolle toimitettiin The International Council of Museums -järjestön pyytämää, Museum-lehden Suomea koskevaa numeroa varten tarvittavaa, kaupunginmuseota esittelevää aineistoa (28. 1. 14 §).

Henkilökunta. Museon talonmies-lämmittäjä-vahtimestarille Toivo Luhtasaarelle myönnettiin ero virastaan 13. 3. lukien. Virkaa hoiti 16.3.—30.6. välisenä aikana sotilasmestari Väinö Vilkki. Virkaan valittiin 1.7. lukien rva Helmi Veijonen (16. 6. 55 §).

Museonvartija-siivooja Tyyne Domanderille myönnettiin ero toimestaan 1.3. lukien ja hänen tilalleen valittiin rva Karin Paananen (17. 2. 19 §).

Kaupunginhallitus oli myöntänyt kaupunginmuseon käytettäväksi 94 605 mk museon toimesta suoritettavien työttömyystöiden aiheuttamia kustannuksia varten. Näihin töihin, museon suursiivoukseen ja varastojen siivoukseen, otettiin kaksi naista (19. 5. 42 §).

Museonhoitaja Helmi Helminen edusti kaupunginmuseota erällä museopäivillä ym. kotimaassa. Lisäksi hänelle myönnettiin apuraha Etelä-Saksan museoihin tehtävää opintomatkaa varten.

Kaupunginhallituksen koulutustoimikunnan järjestämään toimistoteknilliseen kurssiin osallistui kaupunginmuseon kassanhoitaja Irma Kuurre.

Kokoelmien karttuminen. Kaupunginmuseon kokoelmiin lahjoitettiin tai hankittiin ostamalla yhteensä 425 esinettä. Nämä jakaantuivat eri pääryhmiin seuraavasti: kirjallisuutta 69, karttoja 4, rakennus- ja mittapiirustuksia 22, öljymaalauksia 6, kivi- ja

teräspiirroksia 17, kunnia-, virka- ym. merkkejä 4, mitaleja ja rahoja 6, sinettejä ja leimasimia 35, huonekaluja ja sisustusesineitä 7, kulta-, hopea- ja tinaesineitä 23, lasi-, posliini- ja kivimassaesineitä 43, talous- ja työkaluja 21, koneita ja kojeita 19, virka- ja asepukuja 36, puvustoa ja käsitöitä 65, leluja ja pelejä 13, rakennusten osia 8, maalöytöjä 4 sekä arkistoaineistoa 23. Valokuvanegatiiveja oli 6 447, valokuvia ilman negatiivia 1 197, väridiapositiiveja 1 ja kuvalaattoja 82, joten kuva-arkistoon saatiin yhteensä 7 727 numeroa.

Museon kokoelmiin tekivät lahjoituksia kertomusvuoden aikana seuraavat henkilöt, virastot, laitokset ja yhtymät: nti Tyyne Aurima, rva Sigrid Berner, tri Arne Grahn, valokuvaaja C. Grünberg, maist. Riitta Heinonen, Helsingin kaupunginhallitus ja kaupunginkanslia, kaupungin hankintatoimisto, huoltovirasto, kaupunginarkisto, kiinteistöviraston asemakaavaosasto ja talo-osasto sekä kaupunkimittausosasto, kaasulaitos, rahatoimisto ja satamalaitos, Helsingin Työväenyhdistys, Helsinki-Seuran historiajaosto, rva Helmi Holmbergin kuolinpésä, nti Gerda Holmqvist, Ilmavoimien kantahenkilöstön avustussäätiö, rva Dora Inberg, arkkit. Yngve Lagerblad, hra Kaarlo Leander, nti Bertha Lille, hra Birger Lundsten, rva Meriläinen, tri A. Mickwitz, kanslianeuvos Gunnar Modeen, työntekijä Tauno Nieminen, varat. Randall Nybom, hra V. Pettersson, Valokuvaamo Pietinen, sorvaaja Onni Piironen, Porvoon Museo, rva Raili Pyötsiä, prof. Aapeli Saarisalo, kultaajamestari Akseli Savolainen, rva Harriet Schmakoff, rva Margit Selander, nti Lisa Sjöberg, hra Viljo Ståhlberg, taiteilija Olof Sundström, Suomen Yleisradio, nti Siiri Timgren, taiteilija Huldra Törnudd, vahtimestari Helmi Veijonen, ins. Axel v. Weissenbergin omaiset, hra W. Wessman, rak.mest. Niilo Väkevä, hra Åberg, dos. S. Åström sekä Ylioppilastuki-niminen yhdistys. Eräät lahjoittajat eivät vaatimattomuudessaan halunneet ilmaista nimeään.

Museolle lähettivät jatkuvasti julkaisujaan Helsingin Lääkäriyhdistys, Helsingin Osuuskauppa, Koldinghus Museet, Kulutusosuuskuntien Keskusliitto, Københavns Bymuseum, Nordiska Museet, Oslo Bymuseum, Osuusliike Elanto, Oy. Perkko, Oy. Stockmann Ab., Stockholms Stadsmuseum, Suomen Filmikamari, Suomen Osuuskauppojen Keskusosuuskunta sekä Warbergs Museum.

Lahjoituksista suurikokoisimpia oli Kaartinhallista talteen otettu myyntikoju kylteineen, pylväineen ja pöytineen. Ylioppilastuki-nimisen yhdistyksen lahjoittamaa valurautaa-aitaa, joka aikoinaan sulki Ylioppilastalon ja ylioppilaskunnan kirjaston piiriinsä, varastoititiin muutama autokuormallinen. Varat. Randall Nybom lahjoitti talvi- ja jatkosodan aikaisia asepukuja niihin kuuluvine varusteineen, rahatoimistosta saatiin museoon mm. kaupungin entiset kassakoneet sekä kassalipmaat, joita aikoinaan, ennen v. 1915, oli käytetty kaupungin työmailla tapahtuvaa palkanmaksua varten. Kaasulaitokselta saatiin ensimmäisiä Högforsin valmisteita oleva kaasuliesi. Huoltoviraston rekisteritöimistössä käytetty helmitaulu, Tukholman päiväkodin vanha ompelukone sekä monet muut kaupungin eri virastojen ja laitosten historiasta kertovat esineet on rauhoitettu museoesineiksi. Mutta on käynyt myös päinvastoin, sillä toisinaan on jokin romuksi tuomittu pöytä tai kello huomattukin kauniiksi ja arvokkaaksi ja päässyt kunniasijalle ao. laitoksessa.

Yksityiskodeista saaduista lahjoista mainittakoon mm. taiteilija Venny Soldan-Brofeldtille kuulunut taffelipiano, jonka lahjoitti rva Meriläinen sekä kolme Paul Sinebrychoffille kuulunutta, kaarnalevyistä, jäkälistä yms. valmistettua Helsinki-aiheista taulua, jotka saatiin tri Arne Grahnilta. Rva Sigrid Berner lahjoitti Helsingius-suvulta periytyvää puvusto- ja talusesineistöä, rva Margit Selander ja nti Lisa Sjöberg perimiään puvusto- ja koriste-esineitä. Prof. Aapeli Saarisalon lahjana vastaanotettiin Aurora Karamsinin perhepiiristä peräisin olevaa arkisto- ym. aineista. Nti Gerda Holmqvist lahjoitti eräitä valokuvia, mm. Wilhelmina Almista, joka toimi Aurora Karamsinin liinavaatevaraston-hoitajana Hakasalmen huvilassa. Muutamia niistä marionettinukeista, joita Harriet ja N. Schmakoff esittivät helsinkiläisille teatterissaan v. 1941, saatiin myös museoon. Paljon siitä Helsingistä, jonka aika on jo kaatanut, on kuvina tallella Valokuvaamo Pietisen lahjoittamassa kuvakokoelmassa, josta kertomusvuonna ehdittiin selvittää n. 3 000 Helsinki-aiheista negatiivia. Arvokasta aineistoa 1930- ja 1940-luvulta sisältyi myös valokuvaaja C. Grünbergiltä saatuun kuvastoon.

Ostot, joita kertomusvuonna tehtiin, kohdistuivat ensisijassa helsinkiläisperäiseen esineistöön. Hopea- ja tinaesineitä, joissa on Helsingin leima, saatiin ilahduttavan runsaasti. Näistä mainittakoon Petter Petterssonin valmistamat tinaiset kynttilänjalat v:ta

1789 ja 1790 ja tinalautanen v:lta 1782, Pontus Kilian Karpin tekemä hopeinen liemikauha, Roland Mellen'in hopeinen sokerimalja v:lta 1839 ja hopeinen sangallinen sokeriastia, joka on Gustaf Adolf Strömbäckin (1841—1870) käsialaa. Kultaseppä Eric Öhman'in v. 1840 tekemä hopeatuoppi on komea esine. Kaikkein paras kultaseppi ammattikunnan historiaa valaisevista esineistä on kuitenkin käärmeeenmuotoinen kultainen rannerengas, jonka mestariryönään v. 1814 valmisti E. Winberg ja joka oli ensimmäinen tämänlaatuinen mestariryö maassamme.

Kupariseppien työtaidosta ja hyvästä muototajusta saatiin monia näytteitä. Sinebrychoffin sepän W. Silveniuksen perillisiltä ostettiin kaunis kahvipannu, jonka sankaan oli upotettu messinkikirjaimin tekijän nimi.

Museon hankkimista henkilökuvista toinen esitti seppämestari Carl Ramstedtia (1788—1849) ja toinen hänen vaimoan. Muotokuvat olivat J. Lindhin maalaamia. Vanhaa Helsinkiä kuvaavaa taidetta edusti J. Knutsonin Katajanokka-aiheinen öljymaalauk. Muista taideostoista mainittakoon Erkki Tantun puupiirroksiset: Ikkunastani, Näkymä Kirjatyöntekijäkadulta Hakaniemeen päin sekä Ilta-aurinkoa Kalliossa. R. Lagerstamin öljymaalauk kuvasi entistä Kaisaniemen lammikkoa, taustalla Kansallisteatteri.

Kodinsisustusesineistä, joita kertomusvuonna ostettiin vain muutamia, mainittakoon sinilasinen empireamppeli sekä käsityöläiskodin sisustusta varten hankitut kaapit ja tuolit.

Mitalikokoelmiin ostettiin Helsingin Ylioppilaskunnan kirjaston 100-vuotisjuhlamitali ja arkkit. Wivi Lönnin 85-vuotismitali.

Tuomarinkylän kartanon päärakennuksesta tehdyt mittapiirustukset ja kartanon puiston maastopiirustukset kuuluvat enemmän museon toimesta suoritettujen tutkimustöiden kuin ostojen piiriin. Rakennusten mittauksen ja piirustusten laadinnan suoritti arkkit.yliopp. Pertti Ingervo.

Valokuvaukset ja kuvahankinnat. Museon kannalta oli kertomusvuoden talo- ja katurakennustoiminta niin vilkasta, että oli täysi työ saada purettavat rakennukset valokuvatuiksi ja talletetuiksi edes kuvina se vaihe, jolloin luontoperäinen maapohja oli tontilla näkyvissä. Kluuvikadulla seurattiin vanhaan Kluuvinlahden pohjaan lyötyjen tukipaalujen paljastumista, Kasarmikadun ja Pohj. Makasiinikadun kulmassa tuli näkyviin entisiä rantakallioita, jotka sitten rakennuksen perustusta tehtäessä rikottiin. Aleksanterikadulla löytyi valtioneuvoston talon seinustalta jätteitä maanalaisista kiertoportaista. Helsingin rannoista, äärialueiden metsistä ja lähivesien saarista, jotka olivat muuttamassa muotoaan rakennettavien pikateiden ym. takia, hankittiin museolle valokuvia 117 ja valokuvanegatiivejä 688. Lauttasaarta, Karhusaarta, Kulosaarta, Tammisaloa, Roihuvuorta, Munkkiniemeä, Sompasaarta ja Tuomarinkylää valokuvattiin moneen otteeseen, samoin Haagaa. Myöskin valokuvattiin Tukholman päiväkodin vanhaa kalustoa, askartelu- ja leikkivälineitä ja lasten oloa lastentarhassa sekä Kaartinhallia, missä loppuunmyynnit ennen purkamista olivat käynnissä. Uudesta Alppilan kirkosta hankittiin hyvä valokuvakokoelma.

Mariankatu 9:ssä sijainneen vanhan puurakennuksen, jonka purkaminen aloitettiin 1. 3., purkamisvaiheessa oli museo saanut luvan ottaa talteen vain muutamia vanhan rakennustekniikan kannalta kiintoisia hirrenpätkiä, vuorilautaa yms. Työpaikalla tapahtunutta hävitystyötä valokuvattiin museon toimesta.

Museon kokoelmiin kuuluvista esineistä, lähinnä kertomusvuoden hankinnoista, valmistui 210 uutta negatiivia. Esinetutkimuksia varten kuvattiin museon kaunis ja kiintoisa nenäliinakokoelma sekä joukko muita käsitöitä.

Museon kuva-arkiston luettelointi edistyi jatkuvasti. Kadunnimittäin järjestetty rivirekisteri lisääntyi 163 liuskalla ja oli luettelon numeroluku vuoden lopussa 5 727. Kertomusvuonna aloitettiin myös asiahakemistona käytettävän rivirekisterin puhtaaksikirjoittaminen ja saatiin valmiiksi selvitettyksi 1 459 hakusanaliuskaa. Arkistoa käyttäville tutkijoille ja muille tilaajille toimitettiin näiden tarvitsemia valokuvavedoksia. Paitsi museon ja kaupungin tilauksia valmistettiin kertomusvuonna vedoksia 138 eri negatiivista. Näistä tilauksista saatiin arkistoon 9 reproduktionegeatiivia. Kuva-arkistoon liittyvään kuvalaatatokokoelmaan saatiin 82 uutta laattaa.

Kokoelmien hoito ym. Taidekokoelmiin kuuluvista öljymaalauksista kunnostettiin ja puhdistettiin vuoden aikana 19. Lisäksi korjattiin ja kullattiin osittain uudelleen 8 suuri-kokoista kehystä.

Tekstiilikokoelmien korjauksiin käytettiin yhteensä 83 työtuntia. Varastointia varten hankittiin uusia säilytyslaatikoita.

Museon päävarastossa aloitettiin joulukuussa rautaesineiden käsittely. Töiden johdossa oli Kansallismuseon kemisti maist. Jorma Savola.

Vuoden aikana valmistettiin sijoituspiirustukset lasi-, posliini-, tina-, hopea- ja kulta-kaapistoista sekä mitali- ja kunniamerkkilaatikoista. Näytteillä olevista käsityökokoelmista laadittiin samoin sijoituspiirustukset paikkaluetteloa varten. Stereonegatiivien oikaisuvedoksia, jotka vastasivat mittapiirustuksia, valmistui 47. Kunniamerkki- ja mitalikokoelmasta valmistui 52 uutta luettelokorttia. Museon nenäliina-, neulatyyny- yms. kokoelmat selvitettiin ja luetteloiitiin uudelleen.

Opastukset ja käynnit museossa. Eri yhdistysten ja kerhojen jäsenilleen järjestämiä ryhmäkäyntejä museoon oli kertomusvuonna 27. Opastuksia ja luentoja, jotka tapahtuivat muulloin kuin museon aukioloaikoina, piti museonhoitaja 8 eri ryhmälle. Vanhusten kerhoille myönnettiin vapautus sisäänpääsymaksusta myös päivisin.

Eräitä museoesineitä annettiin lainaksi Suomenlinnan museolle Suomen sodan (1808—1809) muistonäyttelyä varten sekä Kuusinen Oy:n pyynnöstä »Piippu kautta aikojen»-nimiseen näyttelyyn. Lisäksi lainattiin neljä vanhaa kaupunginosaa esittävää ilmavalkuvasuurennusta Kööpenhaminassa, Tukholmassa ja Helsingissä avoinna olleeseen »Eurooppa entistää»-nimiseen näyttelyyn.

Museon kokoelmiin tutustui kertomusvuonna kaikkiaan 8 456 henkilöä, joista maksavia kävijöitä oli 4 522. Kaupungin kansakoulujen luokkia kävi 32, oppilasmäärän ollessa 816. Oppikouluista kävi 17 luokkaa, joiden oppilasluku yhteensä oli 566. Maaseudulta tuli lisäksi 9 luokkaa ja yhteensä 180 oppilasta.

Kokoelmat olivat avoinna päivittäin samoin kuin edellisenäkin vuonna. Maksavia kävijöitä oli runsaimmin elokuussa. Kävijämäärä oli pienin joulukuussa.

Tehostaakseen museon yleisöpalvelua oli museolautakunta v. 1957 esittänyt kaupunginmuseoon ohjaavien viittakilpien asettamista Hesperian puistoon. Viittakilvet saatiin kertomusvuoden syyskuussa, toinen museorakennuksen eteläisivulle, toinen itäisen julkisivun puolelle puistotien varteen.

Kiinteistön korjaukset. Kertomusvuonna uusittiin Hakasalmen huvilan päärakennuksen palotikkaat, pohjoisen sivurakennuksen kaksi uunia sekä eteläisessä sivurakennuksessa, joka oli talonmies-vahtimestarin virka-asuntona, korjattiin kahden huoneen lattiat ja paperoitiin seinät yhdessä huoneessa. Kattojen syöksytörviä uusittiin osittain. Kiinteistön korjauksiin käytti talorakennusosasto kertomusvuonna 119 232 mk. Talo-osaston hoidossa olevan kaluston hankintaan ja hoitoon käytettiin 8 027 mk.

Tulot ja menot. Pääsymaksuista, jotka olivat 50 mk aikuisilta ja lapsilta sekä opintoryhmiin kuuluvilta henkilöiltä 20 mk, kertyi tuloja yhteensä 190 550 mk. Museon opaskirjoista saatiin 25 780 mk ja postikorteista 5 200 mk, joten tulot kaikkiaan olivat 221 530 mk.

Kertomusvuoden menojen kokonaissumma oli 10 405 816 mk, jakautuen seuraavasti: palkkiot 78 600 mk, vakinaiset viranhaltijat 2 658 070 mk, viranhaltijain vuosilomakustannukset 163 748 mk, viranhaltijain sunnuntai- ja ylityö- sekä päivystyskorvaukset 112 196 mk, muut palkkamenot 1 022 209 mk, vuokra 3 041 328 mk, lämpö 434 394 mk, valaistus 331 329 mk, vedenkulutus 8 020 mk, kokoelmien kartuttaminen (s.m.) 948 628 mk, kokoelmien hoito 407 431 mk, valokuvaukset 450 000 mk, kaluston hankinta 141 008 mk, kaluston kunnossapito 169 276 mk, painatus ja sidonta 105 247 mk, tarverahat 192 961 mk, siivoustarvikkeet 60 787 mk, kuljetus- ja muuttokulut 44 584 mk.